

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU TRAKŲ ISTORIJS MUZIEJUI TEIKIANT PASLAUGAS TYRIMO

2026 m.

Nr. (26) SP-

Vilnius

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – ir Tarnyba) 2026 m. kovo 25 d. gautas pareiškėjos (duomenys neskelbtini) (toliau – Pareiškėja) skundas dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu Trakų istorijos muziejui (toliau – Muziejus) teikiant paslaugas.

Pareiškėja nurodė, kad 2026 m. kovo 24 d. nuo 12.10 iki 12.20 val. lankėsi Muziejuje, Trakų pilyje. Herbų salėje Muziejaus darbuotoja (toliau – Darbuotoja) užkirto Pareiškėjai galimybę pasiekti judėjimo pagalbos priemonę (lazdą), užstodama duris. Pareiškėja ženklais darbuotojai parodė, kad nori pasiekti lazdą, tačiau darbuotoja pastūmė Pareiškėją ir uždarė duris. Pareiškėjai paprašius darbuotojos prisistatyti, ši pradėjo mėgdžioti Pareiškėją, kreivai maivyti.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė 2026 m. kovo 30 d. raštu Nr. (26)SN-102)S-162 kreipėsi į Muziejų, prašydama atsakyti į klausimus.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė :

2026 m. balandžio 9 d. Tarnyboje gautas Muziejaus atsakymas į lygių galimybių kontrolierės raštą. Savo atsakyme Muziejus nurodė, kad incidentas įvyko Trakų salos pilyje, Vakariniuose kazematuose, virš suvenyrų parduotuvės. Muziejus savo paaiškinimuose nurodė pripažįstantis, kad Darbuotoja elgėsi neetiškai. Darbuotoja savo paaiškinimuose Muziejui taip pat pripažino, kad jos elgesys nebuvo etiškas. Darbuotojos tiesioginis vadovas žodžiu apklausė suvenyrų parduotuvės darbuotoją, kitus ekspozicijų konsultantus, kurie patvirtino matę susijaudinusią išeinančią Pareiškėją. Po pokalbio su Darbuotoja, 2026 m. balandžio 8 d. pasirašytas susitarimas tarp Darbuotojos ir Muziejaus dėl darbo sutarties nutraukimo šalių susitarimu.

Muziejus taip pat nurodė, kad atsižvelgdamas į šį incidentą, bent kartą per metus arba kas kartą prieš prasidedant aktyviam turizmo sezonui organizuos darbuotojų mokymus, orientuotus ne tik į teorines žinias, bet ir į praktinius pagalbos asmenims su negalia įgūdžius bei organizuos mokymus komunikacijos, etikos, streso valdymo, konfliktų deeskalavimo temomis.

Lygių galimybių kontrolierė

konstatuoja:

tyrimo metu buvo vertinama, ar Muziejus, teikdamas paslaugas, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų.

Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos¹ (toliau – Konvencija) 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, pripažįsta, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokį diskriminavimą dėl negalios ir garantuoja asmenims su negalia vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis). Konvencijos 9 straipsnyje „Prieinamumas“ įtvirtinta pareiga valstybėms, šios Konvencijos šalims, siekti, kad asmenys su negalia galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, imtis atitinkamų priemonių, užtikrinant asmenims su negalia lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Šios priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, *inter alia* taikomos keliams. Be to, pagal Konvencijos 30 straipsnį, valstybės, šios Konvencijos šalys, privalo imtis visų atitinkamų priemonių, kad užtikrintų, kad asmenys su negalia turėtų galimybę patekti į kultūros renginių ar paslaugų vietas (1 dalies c punktas).

Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių komitetas 2014 m. gegužės 22 d. Konvencijos 9 straipsnio „Prieinamumas“ Bendrojoje pastaboje Nr. 2 (toliau – Pastaba) nurodė, jog prieinamumas yra asmenų su negalia gyvenimo savarankiškai ir visapusiško bei lygiateisio dalyvavimo visuomenės gyvenime prielaida. Be fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių

¹ 2024 m. rugsėjo 27 d. autentiškas vertimas (Vyriausybės kanceliarijos posėdžių skyrius), <https://socmin.lrv.lt/public/canonical/1724900267/3014/JT+asmen%C5%B3+su+negalia+teisi%C5%B3+konvencija.LT.2024.08.27.pdf>

technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumo asmenys su negalia neturės lygių galimybių dalyvauti visuomenės gyvenime (Pastabos 1 straipsnis). Svarbu, kad prieinamumo klausimas būtų sprendžiamas visais aspektais, apimant fizinę aplinką, transportą, informaciją ir ryšius, taip pat paslaugas. Subjektų, valdančių pastatus, transporto infrastruktūrą, transporto priemones, informaciją ir ryšius, taip pat paslaugas, juridinio asmens statusas ir viešasis ar privatus pobūdis nebeakcentuojami. Visuomenei tiekiamos prekės, produktai ir teikiamos paslaugos turi būti prieinamos visiems, neatsižvelgiant į tai, ar juos / jas valdo ir (arba) tiekia / teikia valstybės institucija, ar privati įmonė. Asmenys su negalia turėtų turėti vienodas galimybes naudotis visomis visuomenei tiekiamomis prekėmis, produktais ir teikiamomis paslaugomis taip, kad būtų užtikrintos veiksmingos bei vienodos galimybės ir gerbiamas jų orumas. Toks požiūris kyla iš draudimo diskriminuoti; prieinamumo galimybių neužtikrinimas turėtų būti laikomas diskriminacija, nesvarbu, ar kaltininkas yra viešasis, ar privatus subjektas. Prieinamumas turėtų būti užtikrintas visiems asmenims su negalia, nepaisant negalios pobūdžio, neišskiriant jų jokiais pagrindais – rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitų įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turto, gimimo ar kitokios padėties, teisinės ar socialinės padėties, ar amžiaus. Sprendžiant prieinamumo klausimą reikėtų ypač atsižvelgti į asmenų su negalia lyties ir amžiaus aspektus (Pastabos 13 straipsnis).

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (be kitų, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d., 2019 m. sausio 11 d., 2023 m. spalio 4 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir

dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalį, diskriminacija – tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalyje apibrėžiama kaip elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalį, netiesioginė diskriminacija – veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Sąlygų nesudarymas negalią turintiems asmenims gauti paslaugas galėtų būti laikomas netiesiogine diskriminacija negalios pagrindu.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą, siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio (aptariamam atveju – dėl negalios) priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas asmuo, neturintis šio požymio.

Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad prekių pardavėjai, gamintojai ar paslaugų teikėjai privalo užtikrinti, kad šio straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais nebūtų priekabiaujama, seksualiai priekabiaujama ir nebūtų duodami nurodymai diskriminuoti lyties, rasės, tautybės,

pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu.

Tyrimas dėl paslaugų prieinamumo asmenims su negalia pradėtas gavus Pareiškėjos skundą dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu. Pareiškėja nurodė, kad lankydamosi Muziejuje susidūrė su galima diskriminacija dėl negalios, kai Muziejaus darbuotoja užkirto Pareiškėjai galimybę pasiekti judėjimo pagalbos priemonę (lazdą), užstodama duris. Pareiškėjai ženklais parodžius, kad nori pasiekti lazdą, Darbuotoja pastūmė Pareiškėją ir uždarė duris. Pareiškėjai paprašius darbuotojos prisistatyti, ši pradėjo mėgdžioti Pareiškėją, kreivai maivyti.

Tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėja 2026 m. kovo 24 d. lankėsi Muziejuje.

Pareiškėja pateikė Tarnybai Muziejaus atsakymą, parašytą atsiliepiant į Pareiškėjos pateiktą skundą. Šiame atsakyme Muziejus nurodė, kad incidento metu Darbuotoja uždarė duris, siekdama palaikyti reikiamą temperatūrą muziejaus salėje. Muziejus taip pat nurodė, kad Darbuotoja nekalba angliškai. Darbuotojos sprendimas išeiti iš salės buvo bandymas deeskaluoti situaciją, kurios ji nesuprato. Darbuotoja patiria regėjimo ir kalbos sutrikimus, veido nervo traukulius. Muziejus nurodė, kad galimai įvyko nesusipratimas ir abi incidento šalys galėjo neteisingai interpretuoti viena kitos elgesį.

Lygių galimybių įstatymas tiesioginę diskriminaciją apibrėžia kaip elgesį su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Tyrimo metu tarp šalių nekilo ginčas, kad Darbuotoja sukliudė Pareiškėjai pasiekti judėjimo pagalbos priemonę (lazdą), užstodama Pareiškėjai duris, taip pat kad Darbuotoja mėgdžijo Pareiškėją, darydama mimikas. Kartu pažymėtina, kad buvo nurodyta, jog Darbuotoja pati turi negalią, todėl tam tikri jos elgesio aspektai, įskaitant mimikas, galėjo būti nulemti jos negalios ir nebūtinai buvo skirti Pareiškėjai pažeminti ar įžeisti. Vis dėlto ši aplinkybė nepaneigia Muziejaus, kaip paslaugų teikėjo, pareigos užtikrinti, kad visi paslaugų gavėjai, nepaisant jų negalios, galėtų muziejaus paslaugomis naudotis oriai ir nepatirdami apribojimų.

Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytą, darytina išvada, kad Muziejus neužtikrino tinkamų sąlygų Pareiškėjai, turinčiai judėjimo negalią, Muziejuje judėti savarankiškai ir oriai, taip pat neužtikrino pagarbios ir nežeminančios aplinkos paslaugų teikimo metu. Tokiais veiksmais buvo pažeistos Lygių

galimybių įstatymo nuostatos, draudžiančios diskriminaciją dėl negalios ir įpareigojančios paslaugų teikėją užtikrinti lygias galimybes visiems asmenims, nepaisant jų negalios.

Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, konstatuotina, kad Muziejus, teikdamas paslaugas asmenims su negalia, netinkamai vykdė Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintą pareigą teikiant paslaugas visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, nepaisant *inter alia* negalios.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 6 punktu, 30 straipsnio 3 dalimi,

lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a :

1. Įspėti Muziejų dėl padaryto lygių galimybių pažeidimo.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Muziejų.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas Regionų administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė